

AD
ORATIONES
TRES

D. XI. IAN.

MDCCCXXXVIII

IN

GYMNASIO HALLENSI

AVDIENDAS

PATRONOS, SCHOLARCHAS

AC

LITTERATOS OMNIUM ORDINUM

V I R O S

INVITAT

DE

ΣΕΙΣΑΧΘΕΙΑΙ ROMANORVM

PRAEFATVS

IOANNES MICHAEL GASSER

GYMNASII HALL. RECTOR.

HALLAE SALICAE

TYPIS IOANNIS ERIDERICI GRVNERII

Quem ad modum sapientiae et iustitiae fama tantam nominis celebritatem consecutus est SOLON, ut ab ultima Scythia ANACHARSIS a) atque TOXARIS b) ad eum videndum audiendumque Athenas commigrarint: ita post mortem ob singularia, quibus non ciues modo suos, sed genus omne humanum sibi deuinxit, merita tum Athenis, tum Salamine statuis positis honoratus est. De Atheniensi quidem testes habemus PAVSANIAM c), AELIANVM d) et DEMOSTHENEM e): quorum ille: Ἀνδριάντες δὲ χαλκοὶ κένται πρὸ μὲν τῆς σοῦς, Σόλων ὁ τοὺς νόμους Ἀθηναίους γράψας, κ.λ. λ. iste: Ὁ δ' ἐν Σόλων ὀλίγον ὑπερον ὑπέργηρος ὦν, τὸν εἶον ἐτελεύτησεν, ἐπὶ σοφία καὶ ἀνδρεία μεγάλην ἀπολιπὼν δόξαν. καὶ ἀτέτησαν αὐτῷ χαλκῆν εἰκόνα ἐν τῇ ἀγορᾷ: hic Athenienses refert τὸν γράψαντα τοὺς νόμους Σόλωνα ψηφίσασθαι χαλκοῦν ἐν τῇ ἀγορᾷ εἴησαι. De Salaminia vero praeter alios testatur LAERTIVS f): qui simul epigramma imagini eius inscriptum exhibet his verbis:

Ἡ Μῆδων ἄδικον πάυσασ' ὕβριν, ἥδε Σόλωνα

Τόνδε τεκνοῖ Σαλαμῆς θεσμοθέτην ἱερὸν.

Quae indicio sunt, quam praecclare de institutis ac legibus SOLONIS iudicari graecia: quando quidem effigies hominum non solebant exprimi, nisi aliqua illustri causa perpetuitatem merentium g).

§. II.

Quamuis inclitas SOLONIS leges acceperint romani: summa tamen animorum et corporum contentione τῇ σεισαχθείᾳ (quae, ut LAERTIVS exponit h), λύτρωσις σωμάτων τε καὶ κτημάτων erat) constanter repugnant. At sicut summæ atque ineuitabili necessitati publicæ eam dederat SOLON: ita in maximo discrimine et periculo romanæ rei publicæ ad illud tandem subsidium patribus quoque deueniendum fuisse, euentus docuit. Quippe grauiores morbi acriora postulant remedia.

§. III.

Nempe in magno ære alieno versabatur romana plebes: et fortissimi ciues, quibus fors cum hoste dimicandum erat, domi fenore trucidabantur. Neque enim satis habebant creditores, a debitoribus operas feruiles exigere: sed omne præ-

a) DIOG. LAERT. L. I. c. VIII. n. III. p. 108. edit. Longol. BRVCKER. *bistor. crit. philos.* Tom. I. p. 358.

b) BRVCKER. l. c. p. 360.

c) in *Atticis*, p. m. 14.

d) *var. bist.* L. VIII. c. XVI.

e) in *Aristogit. orat.* II.

f) in *SOLONE* L. I. c. II. n. XV. p. 62. cf. BRVCKERI *otium Vindelic.* p. 259.

g) PLIN. H. N. L. XXXIII. c. III.

h) in *SOLONE*.

præter ea genus crudelitatis in illos expromptum est. Quæ res multarum seditionum causa fuit. Fremebant enim nexi ob æs alienum, se foris pro libertate et imperio dimicantes domi a ciuibus captos et oppressos esse, tutioremque in bello, quam in pace, inter hostes, quam inter ciues libertatem plebis esse. Exempla suppeditant LIVIVS et DIONYSIVS. Verba LIVII i) sunt: *Magno natu quidam cum omnium malorum suorum insignibus se in forum proiecit. Obsita erat squalore vestis, sordior corporis habitus, pallore ac macie perempti. Ad hoc promissa barba et capilli efferauerant speciem oris. Noscitabatur tamen in tanta deformitate, et ordine duxisse aiebant, aliaque militia decora vulgo, miserantes eum, iactabant. Ipse testes honestarum aliquot locis pugnarum, cicatrices aduerso pectore ostentabat. Sciscitantibus, unde ille habitus, unde deformitas, quum circumfusa turba esset prope in concionis modum: Sabino bello, ait, se militantem, quia propter populationes agri non fructu modo caruerit, sed villa incensa fuerit, direpta omnia, pecora abacta, tributum iniquo suo tempore imperatum, æs alienum fecisse: id cumulatam vsuris, primo se agro paterno auitoque exuisse, deinde fortunis aliis: postremo velut tabem peruenisse ad corpus. Ductum se ab creditore, non in seruitium, sed in ergastulum et carnificinam esse. Inde ostentare tergum sedum recentibus vestigiis verberum.* Eamdem rem eodem modo narrat DIONYSIVS k), et alio exemplo confirmat l). SICINIVM enim suo et ciuium suorum nomine sic loquentem inducit: τὰ μὲν οἱ πόλεμοι διέφθειραν, τὰ δὲ ἢ τῶν καθ' ἡμέραν σπάνις ἀναγκάων ἐξανάλωσεν, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὑπερηφάνων δανεισῶν τέτων ἀφρέθημεν. οἷς τελευτῶντες ἀναγκάζομεθα τὰς ἐαυτῶν κλήρους οἱ δέλαιοι γεωργεῖν, σκάπτοντες, φυτεύοντες, ἀρούρες, ποιμνία νέμοντες, ὁμόδαλοι ταῖς ἐαυτῶν δορικτήτοις ἀνδραπόδοις ὄντες, οἱ μὲν ἄλλοις δεθείτες, οἱ δὲ πένθαις, οἱ δὲ ὡς περ τὰ χαλεπώτατα τῶν θηρίων, κλοισὶς καὶ μύδροις. αἰκίας δὲ δὴ καὶ προπηλακισμοῦς, καὶ μάστιγας, καὶ πόνους ἐκ νυκτὸς εἰς νύκτα, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀνάγκης ἀμύθητα, καὶ ὕβριν καὶ ὑπερηφάναν, ἣν ἐπεμείναμεν, εἴω.

§. III.

In his malis plebi quidem aliquando spes facta: sed dum promissa fideaque exspectabat; quam asperrime potuit, ius de creditis pecuniis dictum: debitores additi nexique. Sed ea res in seditionem erupit, et plebes SICINIO auctore in sacrum montem secessit. Agi deinde de concordia cœptum, concessumque in conditiones: vbi mirum est, quum hæc seditio propter nexos cœperit, LIVIVM ne vnum quidem verbum de nexis fecisse. Videbatur plebs respirasse; videbatur aduersus creditorum sæuitiam satis armata impetrato sui ordinis magistratu: sed videbatur tantum. Inuenimus enim non longo inter-

): (2

iecto

i) Lib. II. c. XXIII.

k) DIONYS. Halicarn, *Antiquit. rom.* L. VI. p. 361 sq.

l) l. c. p. 402.

ieſto tempore legem duodecim tabularum: quæ quam miſeranda debitorum ea tempeſtate conditio fuerit, perſpicue tradit. Legem nobis conſeruauit A. GELIVS M), verba antiqua FVNCCIVS N). En ipſam legem iunctam interpretationi.

§. V.

AIRIS. CONFESSEI. REBOSQVE. IOV
RED. IOVDICATEIS. XXX. DIES. IOVS
TEL. SVNTOD.

POSTIDEA. MANVIS. ENDO. IA
CTIOD. ESTOD. ENDO. IOVS. DVCITOD.

NEI. IOVDICATOM. FACSIT. AVT.
QVIPS. ENDO. EO. IM. IOVRED. VINDICIT.
SECOM. DVCITOD. VINCITOD. AVT.
NERVOD. AVT. COMPEDIBVS. XV. PON
DO. NEI. MAIOSED. AT. SEL. VOLET.
MINOSED. VINCITOD.

SEL. VOLET. SOVO. VIVITOD. NEI.
SOVO. VIVIT. QVEI. EM. VINCTOM.
HABEBIT. LIBRAS. FARI. ENDO. DIES.
DATOD. SEL. VOLET. PLOVS. DATOD.

Endoteratim. paci. estod. nei. com.
eo. pacit. LX. dies. vinctom. habetod.
endo. oloes. diebos. tertieis. nondineis.
continueis. endo. comeitiom. endo.
ioured. im. prociatod. airisque. aisti-
miam. ioudicatei. predicatod.

Postidea. de. capired. adiciei. poinas.
fumitod. aut. fei. volet. vls. Tiberim.
peregred. venom. datod.

Ast. fei. plousebos. adictos. fiet.
TERTIEIS. NONDINEIS. PARTIS. SE
CANTOD. SEL. PLOVS. MINVS. VE. SE
CVERONT. SED. FRAVDED. ESTOD.

Habes hic B. L. debitorem accusatum, in ius ductum, addictum, habes in carceres et vincula coniectum, habes denique capite damnatum, et aut dilaceratum aut venditum.

§. VI.

De prioribus legis decemvralis partibus nihil ambigitur: postrema autem, quæ de feſſione agit, eruditos in diuersas traxit ſententias. Alii enim ba

m) Noſt. Aſtic. L. XX. c. I.

n) in Commentario de pueritia latina lingue p. m. 89. 90.

ba ista proprio et nativo significato, alii improprie et μεταφορικῶς accipi volunt. Neutri parti desunt fautores. Inter eos, qui debitorem tertius nundinis ex lege decemuirali capite pœnas dedisse putant, ex veteribus primo mihi nominandus est FABIVS QVINCTILIANVS o), qui, *sunt quedam non laudabilia natura, inquit, sed iure concessa, ut in XII tabulis debitoris corpus inter creditores diuidi licuit: quam legem mos publicus repudiauit.* Deinde apud doctissimum noctium Atticarum scriptorem CAECILIVS, iureconsultus, et FAVORINVS, philosophus, verba legis manifeste de sectione et partitione corporis humani interpretantur p), addita simul legis ratione. Namque ibi CAECILIVS, *eam capitis pœnam, inquit, sanciente fidei gratia horrificam atrocitatis ostentat, nouisque terroribus metuendam reddiderunt.* - - - *eo consilio tanta immanitas pœne denunciata est, ne ad eam vquam perueniretur* - - - . An putas, Favorine, si non illa etiam ex XII tabulis de testimoniis falsis pœna aboleuisset; et si nunc quoque, ut antea, qui falsum testimonium dixisse conuictus esset, e saxo Tarpeio deiiceretur: *mentituros fuisse pro testimonio tam multos, quam videmus? Acerbitas plerumque vleiscendi maleficii bene atque caute viuendi disciplina est. Historia de Metto Sufetio* - - - *ignota non est.* Denique suffragatur TERTVLLIANVS q), et ex recentioribus CVIACIVS, SIGONIVS, MABILLONIVS, EZECH. SPANHEMIVS, et alii complures.

§. VII.

Altera sententia, qua debitoris in partes sectio, vel per partitionem operarum, vel per auctiōnem bonorum publicam, vel ipsiusmet debitoris venditionem explicatur, veterum quidem auctoritatibus destituitur: at habet tamen patronos viros omnis eruditionis principes; quos ordine producit IOANNES FRID. IVGLER, in dissertatione de *sectione debitorum apud romanos* r). Equidem ego id mihi non sumo, ut tantorum virorum litem componere audeam: impetrare tamen a me non possum, ut credam, nec FABIVM, nec GELLIVM sensum legis decemuiralis esse adsecutos; ut argumentationes omittam fortissimas, quibus dissertatio laudata omnem animo eximit dubitationem.

§. VIII.

Et si postremum legis caput tacito consensu oblitteratum est: tamen cetera functiones tantum abest, ut deserint, ut in dies incrementa ceperit plebis miseræ calamitas. Quod enim asperitatis, quod iniuriæ et ignominia, quod fœuitiæ genus a creditoribus in debitores omissum est? Immo quanto magis prosperis bellis tranquilla omnia foris erant; tanto in vrbe vis patrum in dies miseriaque plebis crescebant; quum eo ipso, quod necesse erat solui, facultas

): (3

fol-

o) institut. orat. L. III. c. VI. n. 87.

p) GELL. N. A. I. c.

q) in Apol. c. III. §. 3.

r) c. II. §. II. p. 17 199.

soluendi impediretur. Itaque quum iam ex re nihil dari posset: fama et corpore iudicati atque addicti creditoribus fatis faciebant, pœnaque in vicem fidei cessabat s). Adhuc igitur fatigandi erant patres interrogando: an placeret, fenore circumuentam plebem potius, quam forte creditum soluat, corpus in neruum ac supplicia dare: et gregatim quotidie de foro addictos duci, et repleri vinculis nobiles domos? et vbiicumque patricius habiteret, ibi carcerem priuatum esse t)?

§. VIII.

Igitur flagitare plebs aliquid laxamenti: quod etiam promissum; quum hostes prope ad portas essent. Edixit enim **SERVILIUS COS.** ne quis ciuem romanum vincitum aut clausum teneret, quo minus ei nominis edendi apud consules potestas fieret. Ne quis militis, donec in castris esset, bona possideret, aut venderet: liberos nepotesue eius moraretur u). Plebs delusa est. Iterum fides data post secessionem: id quod ab **LIVIO** prætermisum **DIONYSIVS** commemorat x). Ita enim senatus nomine **MENENIVS AGRIPPA**: *Ευρόντες τὰς ἀποτόμους τῶν δανείων ἀναπράξεις τῶν παρόντων κακῶν αἰτίας γεγυυίας, ἕτως αὐτὰς διορθώμεθα. Τούς ὀφείλοντας χρέα καὶ μὴ δυναμένους διαλύσασθαι, πάντας ἀφείδαι τῶν ὀφειλημάτων δικαιοῦμεν. καὶ εἰ τινῶν ἤδη τὰ σώματα ὑπερημέραν ὄντων ταῖς νομίμοις προθεσμίας κατέχεται, καὶ ταῦτα ἐλευθέραι εἶναι κρινομεν. ὅσοι δὲ δικαίως ἀλόντες, ἴδια παρεδόθησαν τοῖς καταδικασαμένοις, καὶ τούτους ἐλευθέρους εἶναι βουλόμεθα, καὶ τὰς καταγνώσεις αὐτῶν ἀκέρους ποιοῦμεν.* Iterum decepta plebes est. Post c. **LICINIVS** et **L. SEXTIVS**, tribuni plebis, promulgauere leges aduersus opes patriciorum et pro commodis plebis; vnam de ære alieno, vt deducto eo de capite, quod vsuris pernumeratum esset, id, quod superesset, triennio æquis portionibus persolueretur: alteram de modo agrorum, cet. y). Et hæc frustra fuerunt. Præmium tamen fuit consulatus cum plebe romana magis serio actum, et velut aliud initium libertatis factum est: quod ligari nexi desierunt. Mutatum autem ius ob vnus generatoris simul libidinem, simul crudelitatem insignem. *Vicitum*, **LIVIUS** ait z), eo die ob impotentem iniuriam ingens vinculum fidei: iussique consules ferre ad populum, ne quis, nisi qui noxam meruisset, donec pœnam lueret, in compedibus, aut in neruo teneretur: pecuniæ creditæ, bona debitoris, non corpus obnoxium esset. Ita nexi soluti, cautumque in posterum, ne neclerentur. En σεισάχθειαν flagitam, promissam, interceptam, lege confirmatam!

§. X.

- s) **LIV. L. VI. c. XXXIII.**
 t) **LIV. I. c. c. XXXVI.**
 u) **LIV. L. II. c. XXIII.**
 x) *Antiquit. rom. L. VI. p. 405.*
 y) **LIV. L. VI. c. XXXV.**
 z) **L. VIII. c. XXVIII.**

§. X.

His initiis ad plenissimam *σεσαχθείων*, h. e. ad *novas tabulas* ventum est. *Tabulae* vocantur, ut omne genus instrumenti, in quo aliquid scribitur: speciatim vero codices expensorum et acceptorum, scriptura mensæ, item chirographa et syngraphæ hoc nomine intelliguntur. Hæ *tabulae* debiti et crediti *novæ* dicuntur: quia nomina auctoritate publica in iis mutantur, sic, ut aut plane deleantur, et debitoribus creditores omne debitum condonent; aut ut pars aliqua de summa reseccetur: cuius facti exemplum apud SALLVSTIVM occurrit aa), in hanc sententiam: *Sepe maiores vestrum miseriti plebis romanæ decretis suis inopia opitulati sunt: ac nouissime memoria nostra, propter magnitudinem ævis alieni, volentibus omnibus bonis, ARGENTVM AERE SOLVTVM est, Quem locum optime interpretatur GRONOVIVS bb), adducto loco VELLEI ex l. II. c. XXXIII. In huius locum suffectus VALERIVS FLACCVS, turpissimæ legis auctor, qua creditoribus quadrantem solui iusserat. Itaque ARGENTVM (sestertius non minus quam denarius erat argenteus) AERE (as quippe erat ærea moneta) siue pro omni debito QVADRANS solutus est: ita ut pro sestertio assem, pro denario sestertium, pro mille nummis ducentos quinquaginta, denique pro omni debito quartam partem (e. g. XXV pro C) soluerent, ac tres omnino creditori perirent. Quod quum erat publice iussum, omnes omnium tabulae mutantæ et aliter scribendæ erant. Forsitan etiam CAESARIS tabulas *novas* huc referas, de quibus PLVTARCHVS scribit cc): καὶ σεσαχθεία τὰ ἐκούφισε τοὺς χρεωφειλέτας. Sed de CAESARE post videro.*

§. XI.

Tabulas novas plane a prioribus diuersas, et ad abolenda debita omnia spectantes CATILINA suis promiserat. Quum enim postularent plerique, ut proponeret, quæ conditio belli foret, quæ præmia armis repeterent, quid ubique opis aut spei haberent: tum CATILINA polliceri *tabulas novas*, proscriptionem locupletium, magistratus, sacerdotia, rapinas, alia omnia, quæ bellum atque lubrico victorum fert dd). Scilicet CATILINA, qui videret, magnum in ciuitate æs alienum esse, pollicebatur, se publice incensurum omnes argentariorum tabulas, ita, ut nemo, quod æris alieni antea contraxisset, persolvere cogeretur. Verum enim vero *tabulis* CATILINAE *novis* alias tabulas opposuit CICERO, nimirum *auctionarias*: idque reipublicæ salutis fuisse, vehementer iactat ee). Quod ad CAESAREM attinet, dubitari potest, an vquam *tabulas novas* proposuerit. Ita enim SVETONIVS ff): de pecuniis mutuis, disiecta *novarum tabularum*

aa) in CATIL. XXXIII.

bb) apud CORTIVM h. l. p. 204.

cc) in CAESARE.

dd) SALLVST. in CATIL. c. XXI.

ee) Vid. CIC. *orat.* CATIL. II. c. VIII. coll. CAT. I. c. VI. et *Offic.* l. II. c. XXXIII.

ff) in IVL. CAES. c. XXXII.

arum expectatione, quæ crebro mouebatur, decreuit tandem, vt debitores creditoribus satisfacerent per astimationem possessionum, quanti quasque ante civile bellum comparassent, deducto summæ aris alieni, si quid vsuræ nomine numeratum aut perscriptum fuisset: qua conditione quarta pars fere crediti deperibat. At si CICERONEM audiamus gg), *tabularum nouarum* fuspicionem haud effugiat CAESAR. Dicendum igitur, aut tabulas, quarum §. præced. mentionem fecimus, hic intelligendas esse, aut largitiones illas effusas, quibus maximam egentissimorum hominum multitudinem paui, rapinisque publicis aluit, isto nomine significari. Molitum vero *χρεῶν ἀποκοπής*, aperte indicat TVLLIVS hh).

§. XII.

Bono sane et laudabili instituto subsequuti principes debita ærarii ciuibus suis condonarunt. Sic AVGVSTVM CAESAREM tabulas veterum ærarii debitorum exussisse, testatur TRANQVILLVS ii). Sic HADRIANVS ex reliquiis ingentes summas remisit, syngraphis in foro diui TRAIANI incensis kk). Sic AVRELIANVS tabulas publicas ad priuatorum securitatem exuri in foro TRAIANI femel iussit ll). Sic GRATIANVS argumenta omnia flagitandi publicitus ardere iussit. Videre in suis quæque foris omnes ciuitates conflagrationem salubris incendii. Ardebant stirpes fraudum veterum, ardebant seminaria futurarum mm).

Sed manum de tabula. Ad tirones enim nostros declamatuos veniendum, iisque auditores ex more conciliandos esse intelligo. Dicent autem hoc ordine:

CHRISTIANVS WILHELMVS ROTTH, Hallensis,
de lingue græca dignitate et præstantia, latine,
 WILHELM. AVG. TRAVGOTT ROTHE, Erfordiensis,
de causis contempta lingua græca, germanice,
 GOTTHILF LEBERECHE GEORGI, Hallensis,
de laudibus Homeri, versibus germanicis.

Vt igitur gymnasii nostri PATRONI, SCHOLARCHAE, alii- que viri litterati et amici crastina die hor. II. a meridie in auditorio primæ clas- sis frequentes conuenire, animisque pariter et linguis oratoribus nostris fauere ne dedignentur, id quidem est, quod maiorem in modum rogamus.

gg) *Offic.* L. II. c. XXIII.

hh) ad *ATTIC.* L. VII. ep. XI.

ii) in *AVG.* c. XXXII.

kk) *SPARTIAN.* in *HADR.* p. m. 139.

ll) *FLAV. VOPISC.* in *AVREL.*

mm) *AVSON.* in *panegy.* *GRATIAN.* c. XXXIII. XXXIII.

P. P. A. D. III. Idib. Ianuar. c D I O C C X X X X X V I I I.

ULB Halle
001 582 135

3

VD 18

AD
ORATIONES
TRES

D. XI. IAN.

MDCCCXXXVIII

IN

GYMNASIO HALLENSI

AVDIENDAS

PATRONOS, SCHOLARCHAS

AC

LITTERATOS OMNIUM ORDINUM

V I R O S

INVITAT

DE

ΣΕΙΣΑΧΘΕΙΑΙ ROMANORVM

PRAEFATVS

IOANNES MICHAEL GASSER

GYMNASII HALL. RECTOR.

HALLAE SALICAE

TYPIS IOANNIS FRIDERICI GRVNERTII

